

2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 N 1058-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>;

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03.10.2017 N 2148-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>;

4. Питання проведення індексації пенсій у 2019: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 N 124 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2019-п>;

5. Порядок проведення перерахунку пенсій, відповідно до частини другої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України «Питання проведення індексації пенсій у 2019» від 20.02.2019 N 124 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2019-п>;

6. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 796-ХІІ від 28.02.1991 N 796-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>;

7. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 N 2262-ХІІ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>.

Марін Аріас Едгар Хосейович,
старший судовий експерт сектору
дактилоскопічних досліджень відділу
криміналістичних видів досліджень
Запорізького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ СЛІДІВ РУК

При розслідуванні та розкритті злочинів важливу роль відіграє дослідження слідів рук. Це пов'язано з тим, що сліди рук людини традиційно займають перше місце в групі слідів - відображення. Таку позицію можливо пояснити тим, що в процесі підготовки і здійснення злочину людина найчастіше торкається руками до різних предметів.

У вітчизняному науковому світі питання виявлення, вилучення та дослідження слідів рук було розглянуто у багатьох наукових працях. Однак дане питання і дотепер залишається дуже актуальним.

У науковій літературі викладено таке тлумачення терміну: «Слід дактилоскопічного походження» - це матеріально-фіксоване відображення слідоутворюючої поверхні (папілярного узору або його частини) на

слідосприймаючій поверхні, утворене в результаті контакту між ними. При контакті слідоутворююча речовина може як нашаруватися на слідосприймаючу поверхню, так і відшаруватися від неї [1, с. 8].

Отже враховуючи вищевикладене при вивченні механізму слідоутворення, необхідно мати на увазі кілька елементів, його складових: слідоутворюючий об'єкт слідосприймаючу поверхню, слідовий контакт, речовину сліду.

Систематизація слідів рук відбувається за різними підставами, наприклад: сліди бувають поверхневі та об'ємні. Поверхневі поділяються на забарвлені (кров'ю, чорнилом тощо) та безбарвні (потожирові). Останні поділяються на видимі та невидимі (латентні). Слід мати на увазі, що сліди рук можуть бути як позитивними, так і негативними. Якщо відбувається відображення виступів, тобто папілярних гребенів шкіри, то слід вважається позитивним, якщо відбувається відображення поглиблень - межпапілярних борозенок, то слід є негативним [2, с. 15].

Таким чином можна дійти висновку, що виникнення слідів рук залежить від ряду умов, які визначають закономірності їх відображення і виявлення.

За механізмом утворення поверхневі сліди папілярних узорів поділяються на:

– позитивний слід нашарування: потожирова речовина відокремилась від папілярних ліній та нашарувалась на слідосприймаючу поверхню.

– негативний слід нашарування: потожирова речовина відокремилась від міжпапілярних ліній та нашарувалась на слідосприймаючу поверхню.

– слід відшарування: речовина, яка знаходилась на поверхні об'єкту, відокремилась від нього прилипнув на папілярні лінії [3, с. 306].

Позитивний слід, це слід, утворений виступаючими частинами папілярного узору (папілярними лініями).

Негативні сліди, це сліди, утворені за певних умов нашаруванням речовини сліду на слідосприймаючу поверхню із заглиблених ділянок рельєфу шкіри. В окремих випадках негативні сліди утворюються, коли речовина сліду відшаровується від слідосприймаючої поверхні та нашаровується на ділянки рельєфу слідоутворюючого об'єкта, що виступають [4, с. 4].

В проаналізованих роботах з дактилоскопії є визначення негативних слідів рук. Так, в одному посібнику їх подано як різновид забарвлених слідів, у яких відображені тільки «борозенки між папілярними лініями» [5].

Майже кожен з криміналістів у своїй практиці стикався із такими слідами. Викладене свідчить про доцільність і корисність глибшого теоретичного вивчення проблематики негативних і комбінованих слідів рук, розробки відповідних рекомендацій для практичного застосування.

Головною та обов'язковою умовою утворення негативного сліду при контакті нігтьової фаланги пальця з слідосприймаючою поверхнею об'єкта є наявність слідоутворюючої речовини у міжпапілярних борозенках та

відсутність її (або незначна кількість) на поверхні папілярних ліній.

Так, найчастіше «пилові» сліди відшарування є негативними, так як вони утворюються за рахунок зняття слідоутворюючим об'єктом часток речовини, що покриваю слідоприймаючу поверхню, тобто пил забирається зі скла виступами – папілярними лініями і на об'єкті залишаються відображення міжпапілярних проміжків у вигляді темних ділянок пилу, а папілярні лінії отримують своє відображення у вигляді світлих незапиленних ділянок.

Визначити, який елемент рельєфу шкіри відобразився в сліді (папілярні лінії або міжпапілярні борозенки), тобто вирішити, позитивним чи негативним є слід, цілком можливо, порівнявши ширину темних і світлих смуг. Папілярні лінії мають більшу ширину, ніж проміжки між ними і відображаються у вигляді більш широких смуг. Але оскільки нерідко зустрічаються винятки із цього правила, необхідно вивчити й іншу ознаку, а саме відображення пор, які у всіх випадках можуть бути тільки на папілярних лініях. Якщо пори у вигляді білих крапок видимі на темних лініях – слід позитивний. Темні крапки на світлих лініях свідчать про те, що в слідах відобразились не папілярні лінії, а проміжки між ними, таким чином, слід негативний. У такому випадку, щоб одержати зображення сліду, збіжне з відбитками-зразками, потрібно фотографічним шляхом змінити темні та світлі тони сліду на протилежні.

Негативними можуть бути не тільки поверхневі сліди відшарування, а й поверхневі сліди нашарування, якщо вони є не безбарвними потожировими, а пофарбованими. Це відбувається в тих випадках, коли будь-яка слідоутворююча речовина (кров, барвник і таке інше) розташоване не на вершині шкірних гребенів, а між ними в борозенках. Наприклад, це буває, коли злочинець, забруднивши кров'ю руки, протирає їх не дуже ретельно і при щільному контакті руки з слідоприймаючим об'єктом слідоутворююча речовина видавлюється з борозенок, на слідоприймаючій поверхні залишається відображення не верхівок гребенів, а міжгребневих борозенок.

Слід мати на увазі, що пофарбовані сліди не завжди є видимими. Якщо слід залишений рукою, забрудненою кров'ю, на поверхні червоного кольору, то він може бути маловидимим (слабовидимим) або зовсім невидимим, в залежності від того, наскільки фон відрізняється від кольору сліду. Відображення завжди буде негативним в іншій групі слідів - об'ємних, які не так часто, як поверхневі сліди рук, але все ж зустрічаються на місці події. При утворенні цих слідів відбувається зміна рельєфу слідоприймаючої поверхні. Об'ємні сліди залишаються на пластичних матеріалах (глина, вершкове масло, жувальна гумка, віск, свіжа фарба, смола і таке інше). В об'ємних слідах контактуюча ділянка слідоутворюючого об'єкту відбивається трьохмірно (довжина, ширина, глибина), а якість відображення залежить від пластичності, структури і складу речовини слідоприймаючої поверхні. Необхідно зазначити, що поверхневим слідам окрім виміру довжини і ширини, також характерний і третій вимір – висота, але вона

настільки незначна, що її не враховують. При контакті ділянок шкіри з пластичним матеріалом на ньому спостерігається рельєф, що складається з борозенок (поглиблень), утворених виступаючими частинами шкірного покриву – папілярними лініями і валиками (підвищень), які відповідають міжпапілярним проміжкам.

Таким чином при вирішенні питання про віднесення сліду до числа позитивних, комбінованих або негативних усі виявлені ознаки повинні розглядатися й оцінюватися комплексно. Тільки за таких умов можна гарантувати правильність та точність при формулюванні висновку.

Відмічені вище особливості механізму утворення негативних слідів рук впливають на відображення окремих ознак папілярного узору і папілярних ліній, тому негативні сліди характеризуються наступними ознаками:

- дещо збільшені розміри слідів однойменних пальців;
- у одному і тому ж сліді можливо як негативне, так і позитивне відображення папілярних ліній на периферії сліду;
- хибні міжпапілярні лінії, так звані «гребінці», відображаються дуже рідко;

- зменшується контраст між відображенням папілярних ліній та міжпапілярних борозенок, що пояснюється розташуванням на папілярних лініях гирл проток потових залоз, а як наслідок, наявність деякої кількості поту, який нашаровується на слідоприймаючу поверхню об'єкта, підвищуючи її адгезійні якості;

- збільшується ширина відображення папілярних ліній і відповідно, зменшується ширина відображення міжпапілярних борозенок, тобто у негативних слідах ширина ділянок з підвищеними адгезійними якостями, як правило, менше ширини ділянок з низькими адгезійними якостями;

- можливе відображення пір у вигляді крапок, що утворюють ланцюги по центру ділянок, які відповідають розташуванню папілярних ліній.

Дослідження негативних слідів рук та вирішення питання про придатність або непридатність слідів для ідентифікації проводиться згідно методики дактилоскопічної експертизи, розробленої для слідів папілярних узорів з позитивним відображенням. Разом з тим, існує ряд специфічних прийомів та способів проведення експертизи та оформлення її результатів.

Візуальне дослідження безпосередньо слідів або відбитків на дактилокарті не завжди дозволяє однозначно вирішити питання про характер відображення (позитивне або негативне).

У складних випадках доцільно проводити дослідження по фотознімках, виготовлених у масштабі 3:1 або 4:1. Враховуючи вищеперераховане, вже на даній стадії можна визначити механізм слідоутворення і характер відображення. Негативні й комбіновані сліди слід фотографувати у лабораторних умовах експертно-криміналістичної установи. У фотознімках слідів, призначених для експертного дослідження, більш яскравим і контрастним, іншими словами, позитивним має бути зображення темних

ділянок, відповідних папілярних ліній. Тільки за таких умов стає можливим порівняння сліду з позитивним відбитком руки особи, що перевіряється.

Для ілюстрації порівняльного дослідження у фототаблицю вміщують фотознімки з однаковими за контрастом відображеннями папілярних ліній, які відповідають відтискам на дактилокарті [6, с. 135].

Підсумовуючи зазначене можна дійти висновку, що наукові дослідження українських криміналістів в останні роки були спрямовані на пошуки ефективних методів усунення помилок, що допускаються при виконанні дактилоскопічних досліджень. Справа в тому, що дактилоскопічна експертиза в більшості випадків досі будується на візуальному способі порівняльного дослідження. При цьому способі не виключаються суб'єктивні моменти, а отже, можливість помилок, тому вивчення питання особливості утворення негативних слідів папілярних узорів має велике значення для подальшого дослідження та запобігання хибних висновків. З урахуванням цих чинників в криміналістиці слід постійно розробляти як засоби і методи виявлення і фіксації слідів, так і оновлювати методики їх експертного дослідження.

Список використаних джерел

1. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження» // [укл. Жолтанська І.І., Кузнецов В.А., Щавелев А.В., Димитрова Ю.В., Кушніренко Н.В.]. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2014. – 119 с. : іл.
2. «Криміналістичне дослідження слідів рук: Науково-практичний посібник» // За ред. Я. Ю. Кондратьєва.– К.: Атіка, 2000.-152 с.: іл.
3. «Дактилоскопическая экспертиза: современное состояние и перспективы развития».– Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1990.– 416 с.
4. «Трасология Справочник криминалиста». – Т. 1. Гомеоскопия // авт.-сост.: Степанов Г. Н., Бронников А.И. – Волгоград: Волгогр. юрид. ин-т МВД России, 1997. – 192 с.: ил.
5. Методичний лист «Особливості утворення та дослідження негативних слідів рук» Київ 2007.
6. Жирный Г. Е. Некоторые нетрадиционные направления работы со следами рук / Г. Е. Жирный, В. В. Ковалев // Теоретические и практические проблемы обеспечения раскрытия и расследования преступлений криминалистическими методами и средствами : сб. науч. труд. – Киев : Украинская академия внутренних дел, 1992. – 237 с.